

S Evom Sedak između povijesti i budućnosti

Sjećanja na muzikologinju bez koje hrvatska glazba neće biti ista

Piše: Seadeta Midžić

Želja za poznavanjem prošlosti samo je obrat od one za poznavanjem budućnosti. U oba slučaja riječ je o zaposjedanju i interpretaciji. Zaposjedanje prošlosti temelji se na pouzdanju da ona postoji, te da je samo valja otkriti. Zaposjedanje budućnosti temelji se na nadi da postoji, i da je samo treba živjeti. Pokušamo li je otkrivati, dakle predviđati, i takvu izreći, ona uvijek ispadne drukčija. To samo znači da između zbilje i riječi postoji ozbiljna napuklina... zanemarujemo napukline između riječi (tekstova) i prošle zbilje na svim razinama na kojima su se zbole i štoviše u nastale međuprostore upisujemo tekst o sebi. (»Dnevnik i uspomene Blagoja Berse«, uvod)

Eva Sedak kakvu je pamtimo na koncertima i događanjima u Hrvatskom glazbenom zavodu

Uvijek se vraćala glazbi i glazbenosti, no kao muzikologinja koristila se analitičkim interpretacijama srodnih humanističkih disciplina

Ta želja za otkrivanjem i poznavanjem, ciju procesnu dinamiku određuju tinjanuci ili zagušeni glazbeni impulsi nespoznatog i većim dijelom nepreuzetog naslijeda, te posebno zanemarenih ili čak zatomiđenih, a s novim u svijetu uskladijenih ideja bliskog doba moderne hrvatske povijesti, u djelu i životu Eve Sedak otkriva se kao strasna stvaralačka volja. Istinski, dakle graditeljski smisao rada koji bi trebao postati uporište i dio nosi-

ve platforme pokreta sredine prema civilizacijskoj i kulturnoj zrelosti, ona traži u ispitivanju kreativnog naboja nataloženih ili tek osvojenih ideja sadržanih u stanjima prijelaza unutar određenih povijesnih, kulturnih i umjetničkih situacija.

Tvornica i čuvar

Tragove upisane u strukture glazbenih djela i fenomena, Eva Sedak pronicavo analizira, izdvaja iz rutinski ujednačene kontekstualne mase i na izvjestan način rekomponira s muzikalnom osjetljivošću, velikim znanjem i erudicijom, te sugestivnom intelektualnom fantazijom. U potrazi za raspršenim ili urušenim potencijalom generacija, pokušavajući odrediti gravitacijske točke i poduprijeti žive stvaralačke energije i jezgre, Eva Sedak sustavno povezuje i osnažuje svoj istraživački i znanstveni rad praktičnim iskustvom i utjecajem te s nemalim organizacijskim kapacitetom provjerava zaposjedanje prošlosti i budućnosti u specifičnoj — tada prosvjetiteljski usmjerenoj i u domeni glazbe do elitizma ambicioznoj — umjetničkoj industriji i dojmljivo spontanoj, iako kontroliranoj tvornici i istovremeno čuvaru identiteta — Radiju (odnosno Hrvatskoj radioteleviziji).

Akord gorkog, ali izazovnog iskustva napukline, međuprostora u koji upisujemo tekst o sebi, Eva Sedak navješta u studiji o Josipu Andreisu iz 2010. godine, gdje razmatrajući značenje i karakter njegova služenja glazbi i idealna sveobuhvatne povijesne konstrukcije, uočava povremene napukline u povjesničarskom kazivanju u nemilosrdno uskom materijalom i moralom okviru, koji nameće politički i socijalni trenutak. U nastaloj napuklini prebiva povjesničarev subjekt koji je dopustio da se ona dogodi, a potom uoči... (stoga) ne čudi povjesničareva odluka da napusti neutralnu promatračku poziciju, te da, kao u jednom od ranijih tekstova o sličnoj temi, implicitno ponudi odgovor na doduše nepostavljeno pitanje: *Tko sam?*

Nastali međuprostor o kojem govori Eva Sedak i u koji se upisuje svojom povijesnom potragom i samosvjesnim interpretacijskim oblikovanjima i preoblikovanjima, nije samo napuklina koja se događa na raznim razinama i ukazuje na pucanje izgrađene povijesne opne zbog neusklađenosti ili neskladnosti promatračke spoznaje i odgovornosti. Ona slijedi kritičnu liniju dodira, koja se otvara dvojakim djelovanjem sila, vanjskim pritiskom novih okolnosti i tektonskim pokretom naslaga iz dubina, a može postati korito zanimljivih tokova, čak bujica neke potisnute, prijatjene energije koja proizlazi iz drugačijih kombinacija elemenata obogaćenih i opterećenih novim sadržajima i materijalom, pa huči prema novootvorenim zvučnim i idejnim prostorima.

Intelektualna igra

Uostalom, Eva Sedak je svoj put i intelektualnu igru između *Zukunft* i *Herkunft* (kako bi rekao Vladimir Biti) počela izborom teme diplomskoga rada kod profesora Andreisa, komorne glazbe Josipa Štolcerova Slavenskog. Inventivno odabранe, ne samo hipotetske podudarnosti vezane uz 1910. godinu — vrijeme prvog Štolcerova skladateljskog zapisa — uzela je kao svojevrsnu ishodišnu, nultu točku i pokrenula je dalekosežni istraživački (i izdavački) proces. Definirajući Štolceru, kao skladatelja glazbe u prijelazu, u skladu s teorijskim i filozofskim pogledima na početak XX. stoljeća kao doba lomova i prijelaza, nastojala je dokumentirati i objasniti njegov opus i mjesto u razvoju glazbe, vodeći se Dahlhausovom misli koju citira u knjizi: »Nezamjetni uvodi, prijelazi i dodaci, dakle ranije zastrti dijelovi glazbenog oblika (čitaj dijelovi povijesti, E. S.) pretkazuju buduće stanje u kojem se glazba, umjesto da bude podvrgнутa heteronomnim pravilima, vraća sebi samoj i svojem stvarnom biću.«

Eva Sedak se uvijek vraća glazbi i glazbenosti, no kao muzikologinja koristi se analitičkim interpretacijama srodnih hu-

maničkih disciplina, svjesna opasnog prostora između egzaktnosti i aproksimacija, ali uvijek i specifičnih problema i pozicije hrvatske glazbe i kulture u koju se ugrađuje gradeći je. U tom smislu mnogo govori njezin tekst o Štolceru Slavenskom upravo u knjižici Muzičkog Biennala 1975. kojoj je i urednica, a u povodu desete godišnjice njegove smrti: »Ima razdoblja kada je pripadnicima neke kulture važnije nego obično osjetiti se potomcima svojih predaka i kada iz svijesti o povijesnom zaledu, uz ostalo, ishodi i pokušaj uspostave reda među sadašnjim stvarima duha. Ima međutim predaka kojih je djelo u odnosu na uočljivu brazdu povijesnog kontinuiteta tako pomaknuto u susret budućnosti, da ga danas možemo datanuti samo s onu stranu reda, što ga, eto, nastojimo uspostaviti. Da su takvi prethodnici naši pravi prethodnici, razaznajemo mnoga kasnije, ali kao što znamo — prethodnik ne odlazi u budućnost nego iz nje dolazi.« (Tom mišlju potaknut je cijeli rezonantni sustav njezine filozofske i literarne kulture, inspiracija riječima i mislima Grgića, Heideggera, Hölderlina, Rilkea...).

Štolcerovske crte

Čvrsta, logična, ali i maštovito fleksibilna ulančanost činjenica i ideja doima se kao

svojevrsni glazbeni genetski kod kad govori o štolcerovskoj crti Kuljerića i Ruždjaku, o kojima je znala i pisala više od svih (Kuljerić), odnosno bila trajno vezana spletom finih, ne samo glazbenih, linija i iskustava na raznim područjima (Ruždjak). »Kuljerić je, uostalom,« kaže ona, »bio jedan od rijetkih koji se kreativno bavio Štolcerovom muzikom,

dirigirajući sjajno njegov neobuzdani Chaos za veliki orkestar. Ruždjak je pak iznimnošću svog skladateljskog opusa i sam u svojoj sredini zauzimao svojevrsnu autsajdersku, da ne kažem štolcerovski osamiljenu poziciju.«

Muzički biennale Zagreb nije samo katalizator revolucionirajućih glazbenih procesa usmjerenih otvaranju prema novom, nego i fokus sila raznovrsne prirode i dometa sa snažnim mobilizacijskim djelovanjem, pa je prirodno da studentica povijesti glazbe fascinirana avangardnim proplamsajem, koji upućuje na europski smisao i orientaciju hrvatske umjetnosti, svim svojim kapacitetima ulazi u taj krug sa snagom pokreta, dajući mu u raznim oblicima suradnje svoj diskretni pečat. Nije Milko Kelemen slučajno rekao da je Eva Sedak bila tvrda, a Schnebel u svojem pozdravu za Svečani zbornik napisao da »cijeni tu visokoobrazovanu i senzibilnu znanstvenicu i organizatoricu koja je tada, prije 30 godina, bila središnja figura zagrebačkog Biennala i nove glazbe svoje zemlje« te želi da to bude i nadalje i vjeruje u to. Eva Sedak ostaje središnja figura jednog glazbeno-medijsko-znanstvenog i sveučilišnog miljea koji karakterizira istovremenost konstituiranja institucija i kriterija s rasprsnućima, naslijedenim i novim, dakle s izazovnim napuklinama u raznim sferama duha i prakse. Već u tekstu knjižice 67. MBZ-a, u povodu osnivanja Centra za suvremenu muziku Muzičkog biennala Zagreb, koji se tihom izgubio, Eva Sedak upozorava na nužnu upornost napora o kojima »ovisi i stupanj do kojeg će se ovaj ili onaj današnji trenutak umjetnosti i muze jednog dana moći uklopiti u širi kontinuum, u onaj opći tok razvitka misli i

Eva Sedak i Marcel Baćić — vodstvo HGZ-a

Eva Sedak nekoć kao mlada muzikologinja

Eva Sedak ostaje središnja figura jednog glazbeno-medijsko-znanstvenog i sveučilišnog miljea

Eva kao dobar duh hrvatske glazbe bila je pravi magnet za glazbene razgovore u pauzama koncerata (uz Ivana Živanovića i Petra Bergama)

Pristupala je velikom europskom revolucionarnom stoljeću i njegovim avangardama, kao pravom putu rješavanja umjetničkih problema, slobodā i napretka

duha koji, razapet između tradicije i eksperimenta, jedini ima uvjete da i sam ostane dio duhovne baštine budućim generacijama.

Reinterpretiranje povijesti

Istim intenzitetom i istraživačkim marmom, ispitujući stanja, okolnosti i aktivne sadržajne jezgre razapetosti duha u povijesti hrvatske glazbe, posebno nakon autentičnih dodira i iskustava skladatelja s idejama jakog suvremenog i avangardnog naboja u Berlinu, Beču, Pragu i Parizu, Eva Sedak svojim proучavanjem prijelaznih dvadesetih godina 20. stoljeća, o glazbi moderne koja je okrenuta prema prošlosti koliko i budućnosti, te drugaćijem čitanju tog heterogenog svijeta, želi potaknuti osvještavanje i usvajanje povijesne pozadine kao argument, i to ne samo novom raz-

Prijateljice i kolegice na Dan HGZ-a 2015.: Eva Sedak i Seadeta Midžić

mišljanju o hrvatskoj glazbenoj povijesti nego i o njezinu aktivnom oživljavanju i reinterpretiranju s ciljem da postane živi i djelotvorni dio duhovne baštine.

Stoga je, svjedočeći rijetku duhovnu odanost i dubok osjećaj odgovornosti, posvećivala posebnu pažnju Hrvatskom glazbenom zavodu — instituciji koja se u nekom sudbinskom valu sredine povremeno reducirala do začahurene jezgre, no koja je ipak zadržavala snagu prosvjetiteljske ideje i omogućavala uzlete svojega inicijalnog smisla, aktivnosti i uloge u gotovo dvostoljetnom kontinuitetu. U *Zlatnim dvadesetim godinama*, tekstu u knjižici o 80-godišnjici osnivanja Društva za suvremenu muziku, Eva Sedak piše: »HGZ osjeća dovoljno snage i ima dovoljno ugleda da provede inicijativu za osnivanje Glazbenog vijeća, čiji je cilj«, (kako kaže Ladislav Šaban, profesor Eve Sedak), »koordiniranje sveukupne glazbene aktivnosti u Hrvatskoj na modernim osnovama. U okviru novopokrenutih koncertnih ciklusa HGZ-a kakvi su *Jutarnji koncerti* (od 1920.) i *Intimne muzičke večeri* (od 1923.) ostvaruje se pozomosti vrijedan strani suvremeni repertoar, a unutar Hrvatskog glazbenog zavoda, s neumornim tajnikom dr. Schneiderom, osniva se 1925. Jugoslvenska sekcija Međunarodnog društva sa suvremenom muzikom, koje je osnovano 1922. sa sjedištem u Londonu.« Razumljivo je stoga što je s Hrvatskim glazbenim zavodom tražeći u Bersinoj povjesnoj figuri odgovore na nove zagonetke o hrvatskoj glazbi 20. stoljeća pokrenula istraživačko-izdavački projekt Sabrana djela Blagoja Berse u kojem sudjeluju i Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju HAZU-a i Nacionalna i sveučilišna knjižnica.

Kontrapunkt stoljeća

Eva Sedak dubinski uranja u ne — jednostavno — pronicavi kontrapunkt hrvatskog glazbenog 20. stoljeća kao da želi ono što se događalo na razini zamislili ili nacrti, ili je poput kratkotrajnih refleksa proplamsavalо u skladbama pojedinih autora (djelotvorno u unapređenju znanja i sazrijevanju sredine), približiti i privesti uređenoj polifoničnosti cjelovite povijesti hrvatske glazbe 20. stoljeća. Da bi svoju ideju i donekle idealističku težnju kultivirala, kao *klasični vrt*, udubila se s iskrenim respektom u studij sudbine, djela i uloge međusobno vrlo različitih umjetnika, Lovre Matačića i Stjepana Šuleka, iznimnih po utjecaju na hrvatsku glazbu, čak i na simboličkoj razini.

»Dominantna pozicija koju Stjepan Šulek zauzima u hrvatskoj glazbi 20. stoljeća«, ističe Eva Sedak, »posljedica je, prije svega, životnosti i snage kojima je ostvario samosvojnost glazbeničkog identiteta na svim poljima djelovanja — skladateljskom, pedagoškom i reproduktivnom — ali je dijelom i reakci-

Proučavala je sudbine, djela i uloge međusobno vrlo različitih umjetnika, Lovre von Matačića i Stjepana Šuleka, iznimnih po utjecaju na hrvatsku glazbu

ja na opći (glazbeno) povijesni kontekst i njegove posebne projekcije u vlastitoj sredini... te prvenstveno nastojati štititi tradiciju, i to unatoč izvanjskoj nerazvojnosti stila i tehnike, unutar nekoliko međusobno isprepletenih stvaralačkih krugova u kojima se promjene zbivaju vrlo pritajeno.«

Otkrivači kompleksnu prirodu glazbene stvarnosti hrvatskog 20. stoljeća, Eva Sedak svojom interpretacijom ne ponavlja bez finih diferencijacija strukture gotovo mitske priče o velikom europskom revolucionarnom stoljeću i njegovim avangardama, kao pravom putu rješavanja umjetničkih problema, sloboda i napretka. S dubokim razumevanjem i povremenom sućuti teži očitavanju finog spektra zračenja raznolikih koncentracija ideja, znanja i talenata hrvatskih skladatelja, ocravajući kulturni život nacije glazbom. Upravo to je čini zanimljivom znanstvenicom i istraživačicom; njezino mišljenje i radovi naihaze na ozbiljno zanimanje i odjek na europskom planu.

»Europa, to je za Matačića uvijek bila i hrvatska glazba. Obaveza prema kulturi svoje domovine bila je dragocjen dio njegova umjetničkog djelovanja, pojedina su djela hrvatskih skladatelja stupila u svijet zahvaljujući upravo Maestru, kojemu su već bila otvorena vrata velikih koncertnih dvorana. Dakako, domaće mu je stvaralaštvo, simfonijsko i operno, bilo na srcu i u Zagrebu. U umjetničkom životopisu Krešimira Baranovića, Blagoja Berse, Jakova Gotovca, Josipa Hatzea i Božidara Kunca njegova imenu pripada istaknuta uloga. Da su hrvatska djela nikla iz europske glazbene kulture i srasla s tom kulturom, to je Maestru bilo samo po sebi razumljivo, to nije bilo potrebno riječima dokazivati. Dokaz je bio u europskoj razini njegovih izvedbi.«

»Moja je sreća da pripadam tom vremenu. Rođen sam baš pravodobno. Ne prekasno, u pravom trenutku, rekao je Matačić, misleći na stoljeće »u kojem se ne mijenjaju generacije, nego se sve mijenja.«

I Eva je rođena pravodobno: da može pronicavo i mudro sintetizirati u svojim radovima istraživanja i spoznaje o sazrijevanju, mijenjama i prijelazima hrvatske glazbe, no otisla je prerano. Nije stigla napisati povijest hrvatske glazbe u 20. stoljeću.